

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25, Rīga LV 1010; Tālr.: 67686768; Fakss: 67244074; E-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2014.gada 11. augustā Nr. 1-6/9

Latvijas Republikas Satversmes tiesai
Jura Alunāna ielā 1,
Rīgā, LV-1010

Par viedokli lietā Nr.2014-11-0103

Tiesībsarga birojā ir saņemts Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneša Gunāra Kusiņa 2014.gada 9.jūlija lēmums, kurā tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2014-11-0103 „Par Dabas resursu nodokļa likuma 3.panta pirmās daļas 1.punkta „f” apakšpunkta, 19.¹panta un Ministru kabineta 2014.gada 14.janvāra noteikumu Nr.27 „Grozījumi Ministru kabineta 2007.gada 19.jūnija noteikumos Nr.404 „Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība un kārtība, kādā izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju”” atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105.pantam”. Vienlaicīgi tiesībsargam nosūtīta SIA „Dobeles HES”, SIA „Palsmanes Ūdensdzirnavu HES”, SIA „SL Plus” un AS „Latgales enerģētika” (turpmāk – Pieteikuma iesniedzēji) konstitucionālās sūdzības kopija. Ar minēto lēmumu tiesībsargs ir uzaicināts rakstveidā izteikt viedokli par jautājumiem, kuriem pēc viņa ieskata minētajā lietā varētu būt nozīme.

Ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto Latvijas Republikas tiesībsarga kompetenci, sniedzu Jums šādu viedokli.

[1] Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 105.pants nosaka, ka *ikvienam ir tiesības uz īpašumu. Īpašumu nedrīkst izmantot pretēji sabiedrības interesēm. Īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Īpašuma piespiedu atsavināšana sabiedrības vajadzībām pieļaujama tikai izņēmuma gadījumos uz atsevišķa likuma pamata pret taisnīgu atlīdzību.* Pieteikuma iesniedzēji uzskata, ka ar Dabas resursu nodokļa likuma 3.panta pirmās daļas 1.punkta „f” apakšpunktu un 19.¹pantu un Ministru kabineta 2014.gada 14.janvāra noteikumu Nr.27 „Grozījumi Ministru kabineta 2007.gada 19.jūnija noteikumos Nr.404 „Dabas resursu nodokļa aprēķināšanas un maksāšanas kārtība un kārtība, kādā izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju”” (turpmāk – apstrīdētās normas) ir pārkāptas to Satversmes 105.panta pirmajā un trešajā teikumā noteiktās tiesības uz īpašumu.

Ar apstrīdētajām normām dabas resursu nodoklis (turpmāk – DRN) turpmāk tiek piemērots arī hidroelektrostaciju (turpmāk – HES) īpašniekiem, kuru hidromezgla kopējā uzstādītā jauda ir mazāka par diviem megavatiem (turpmāk – mazie HES). Tā kā *nodokļa maksāšanas pienākums vienmēr nozīmē īpašuma tiesību ierobežojumus* (sk. Satversmes tiesas 2007.gada 11.aprīļa sprieduma lietā Nr.2006-28-01 19.1.punktu un 2007.gada 8.jūnija sprieduma lietā Nr.2007-01-01 19.punktu), tad ar apstrīdētajām normām iesniedzējiem uzliktais

pienākums maksāt dabas resursu nodokli ir uzskatāms par Pieteikuma iesniedzēju īpašuma tiesību ierobežojumu.

Īpašuma tiesību ierobežošana pati par sevi nav pārkāpums, jo *tiesības uz īpašumu, ko privātpersonai garantē valsts, demokrātiskā tiesiskā valstī nav absolūtas* (sk. Satversmes tiesas 2007.gada 26.aprīļa sprieduma lietā Nr.2006-38-03 12.punktu).

Lai izvērtētu Satversmes 105.panta pirmajā teikumā noteikto pamattiesību ierobežojuma konstitucionalitāti, jānoskaidro, vai:

- 1) pamattiesību ierobežojums ir noteikts ar likumu;
- 2) ierobežojumam ir leģitīms mērķis;
- 3) ierobežojums ir samērīgs ar tā leģitīmo mērķi.

Turklāt regulējums, kas paredz kāda nodokļa maksāšanu, ir jāvērtē kā tāds, kas veido būtisku valsts budžeta ienākumu daļu (sk. 2011.gada 20.maija sprieduma lietā Nr. 2010-70-01 11.punktu).

Konkrētajā lietā kopumā nav strīda par to, vai konkrētais īpašuma tiesību ierobežojums ir pieņemts piemēroti. Ierobežojums ir noteikts ar likumu, tādējādi formas ziņā atbilst Satversmes 105.pantā ietvertajai prasībai, ka īpašuma tiesības var ierobežot vienīgi saskaņā ar likumu. Apstrīdētās normas ir vērtējamas no dabas resursa nodokļa leģitīmā mērķa un tā sasniegšanai izraudzīto līdzekļu samērīguma aspekta.

[2] Satversmes tiesa ir norādījusi, ka *leģitīms mērķis ir konstitucionāli nozīmīgu vērtību aizsardzība* (sk. Satversmes tiesas 2011.gada 20.maija sprieduma lietā Nr.2010-70-01 secinājumu daļas 9.punktu).

Dabas resursu nodokļa likuma 2.pantā definēts, ka *dabas resursu nodokļa mērķis ir veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vidi piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju, veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu, atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību, kā arī finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus.*

Satversmes 115.pantā nostiprināts valsts obligāts pienākums rūpēties par vides saglabāšanu un uzlabošanu. Dabas resursu nodokļa likuma mērķis ir atbilstošs Satversmes 115.pantā nostiprinātajām tiesībām uz labvēlīgu vidi.

Vienlaikus Ministru kabinets savā 2014.gada 20.jūnija atbildes rakstā Nr.18/TA-846 Satversmes tiesai (turpmāk – MK atbildes raksts) norāda, ka DRN atšķirībā no citiem nodokļiem nav vērtējams kā fiskālais instruments, bet tam ir noteikti konkrēti mērķi, ko valsts vēlas panākt, nosakot šo nodokli:

- veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu,
- ierobežot vides piesārņošanu, samazināt vides piesārņojošas produkcijas ražošanu un realizāciju,
- veicināt jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešanu,
- atbalstīt tautsaimniecības ilgtspējīgu attīstību,
- finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus (sk. Ministru kabineta atbildes raksta 2.lpp.).

Līdz ar to Dabas resursu nodokļa likumā definētais DRN mērķis - *finansiāli nodrošināt vides aizsardzības pasākumus*, ir atzīstams par leģitīmu.

[3] Vērtējot apstrīdētās normas, analizējams Ūdens apsaimniekošanas likuma 17.panta otrajā daļā ietvertais regulējums, kas ietver nosacījumus, nosakot DRN.

Ūdens apsaimniekošanas likuma 17.panta otrajā daļā nostiprināts, ka *dabas resursu nodokli par ūdens resursu ieguvi un ūdeņu piesārņošanu, ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai hidroelektrostacijā, kā arī ūdenssaimniecības (ūdensapgādes un kanalizācijas) tarifus un maksu par ūdens resursu lietošanas veidiem, izņemot šā panta pirmajā daļā minētos, fiziskajām un juridiskajām personām nosaka saskaņā ar normatīvajiem aktiem, ievērojot:*

1) ka fiziskās un juridiskās personas sedz visas ekonomiskās analīzes rezultātā pamatotās ūdenssaimniecības pakalpojumu izmaksas, kā arī maksā par ūdens resursiem un tiem nodarīto kaitējumu;

2) principu – piesārņotājs maksā;

3) ka ūdens resursi lietojami racionāli, sekmējot šajā likumā noteikto vides kvalitātes mērķu sasniegšanu;

4) ģeogrāfiskos, ģeoloģiskos un klimatiskos apstākļus, kā arī izvērtējot maksājumu apmēra un maksas piemērošanas sociālās, ekoloģiskās un ekonomiskās sekas.

[3.1] Minētā norma Ūdens apsaimniekošanas likumā ir ietverta ar grozījumiem, kas izdarīti ar 06.11.2013. likumu un stājās spēkā ar 01.01.2014., un atbilstoši grozījumu anotācijā noteiktajam ar minētajiem grozījumiem Ūdens apsaimniekošanas likuma 17.pantā ir izslēgts iepriekš paredzētais izņēmums, kas ļāva fiziskām un juridiskām personām bez maksas lietot caurtekošos ūdeņus hidroelektroenerģijas ražošanai.

Minēto Ūdens apsaimniekošanas likuma grozījumu anotācijā skaidrots, ka „2002.gadā, pieņemot Ūdens apsaimniekošanas likumu, tā 17.pantā, lai sekmētu hidroenerģijas kā atjaunojamā energoresursa plašāku izmantošanu kopējā enerģētiskajā bilancē, tika iekļauta norma, kas paredz tiesības bez maksas lietot caurtekošos ūdeņus hidroelektroenerģijas ražošanai.

Turpmākajos gados, veicot pētījumus un Valsts vides dienesta reģionālajām vides pārvaldēm realizējot HES darbības kontroles funkcijas, tika secināts, ka mazo HES darbība nav vērtējama viennozīmīgi, jo vienlaikus ar ieguvumu enerģētikas jomā, to darbība ietekmē arī ūdens resursus un atstāj negatīvu ietekmi ne tikai uz zivju resursiem, bet arī uz upju ekoloģisko stāvokli, tai skaitā uz morfoloģisko struktūru, hidrobioloģisko un hidroķīmisko kvalitāti”.

Arī sabiedriskās organizācijas „Pasaules dabas fonds” informatīvajā materiālā „Mazo HES ietekme uz vidi” ir norādīta mazo HES negatīvā ietekme uz vidi, veicot ūdens uzkrāšanu (sk.: http://www.pdf.lv/lv_LV/ko-mes-daram/ude-i/saldudens/mazo-hes-ietekme-uz-vidi).

Saskaņā ar Vides aizsardzības likuma 1.panta 8.punktu kaitējums ūdeņiem ir jebkāds kaitējums, kuram ir būtiska nelabvēlīga ietekme uz konkrēta ūdensobjekta ekoloģisko vai ķīmisko kvalitāti, kvantitatīvo stāvokli vai ekoloģisko potenciālu, izņemot nelabvēlīgu ietekmi, uz ko attiecas Ūdens apsaimniekošanas likuma 14.pants.

Savā atbildes rakstā Ministru kabinets uzsver, ka nodoklis tiek ieviests, lai segtu kaitējumu dabai, kas rodas, lietojot ūdeni elektroenerģijas ražošanai (sk. Ministru kabineta atbildes raksta 8.lpp.).

Tādējādi ir uzskatāms, ka likumdevējs ir atzinis, ka mazo HES darbība nodara kaitējumu videi un to ir iespējams mazināt vai novērst, piemērojot DRN.

[3.2] Atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likuma 17.panta otrās daļas 2.punktam, aprēķinot DRN, tiek ievērots princips „piesārņotājs maksā”.

Eiropas Savienības Tiesas ģenerālvokāts Paolo Mengoci (*Paolo Mengozzi*) secinājumos Eiropas Savienības Tiesai ir norādījis, ka, „pamatojoties uz principu „piesārņotājs maksā”, kurš saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 191.pantu ir viens no Savienības vides politikas pilāriem, atbilstoši Tiesas interpretācijai ar piesārņojumu saistītā kaitējuma atlīdzināšanas izmaksas uzņēmumiem ir jāsedz tādā mērā, kādā tie ir veicinājuši piesārņojuma rašanos vai piesārņojuma riska rašanos (skat. it īpaši 2010.gada 9.marta spriedumu lietā C-378/08 *ERG u.c.*, Krājums, I-1919.lpp., 56.punkts). Tādējādi minētās izmaksas ir jāuzskata par izmaksām, kas *parasti gulstas* uz to uzņēmumu *budžetu*, kuru darbība negatīvi ietekmē vidi, un tās nav uzskatāmas par ārkārtīgiem apgrūtinājumiem šādiem uzņēmumiem” (sk. Ģenerālvokāta Paolo Mengoci secinājumus, kas sniegti 2010.gada 22.decembrī Eiropas Savienības Tiesai lietā C-279/08P Eiropas Komisija pret Nīderlandes Karalisti”).

Atbilstoši Vides aizsardzības likumā sniegtajai definīcijai, princips „piesārņotājs maksā” nozīmē, ka persona sedz izdevumus, kas saistīti ar tās darbības dēļ radīta piesārņojuma novērtēšanu, novēršanu, ierobežošanu un seku likvidēšanu.

Saskaņā ar Ministru kabineta 2010.gada 30.novembra noteikumiem Nr.1082 „Kārtība, kādā piesakāmas A, B un C kategorijas piesārņojošas darbības un izsniedzamas atļaujas A un B kategorijas piesārņojošo darbību veikšanai” mazie HES nav atzīstami par A, B vai C kategorijas piesārņojošas darbības veicējiem.

Tādējādi ciktāl mazo HES darbība netiek atzīta par piesārņojošu darbību, uz mazajiem HES nav attiecināms princips „piesārņotājs maksā”. Taču minētais neizslēgtu pienākumu maksāt DRN par ūdens resursu lietošanu un tā rezultātā videi nodarīto kaitējumu.

[3.3] Attiecībā uz Ūdens apsaimniekošanas likuma 17.panta otrās daļas 3.punktā ietvertu nosacījumu ir norādāms, ka saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likuma 11.pantu ūdensobjektiem apsaimniekošanas plānā nosakāmi vides kvalitātes mērķi, pie kam, ja uz vienu ūdensobjektu attiecas vairāki vides kvalitātes mērķi, piemēro tos kvalitātes mērķus, kuri izvirza stingrākās prasības. Saskaņā ar Ūdens apsaimniekošanas likuma 21.pantu, Dabas resursu nodokļa likuma 12.pantu mazajiem HES par ūdens resursu lietošanu ir jāsaņem atļauja (turpmāk – atļauja). Ūdens apsaimniekošanas likuma 25.panta otro daļu, izsniedzot normatīvajos aktos noteiktās atļaujas darbībām, kas ir saistītas ar ūdens resursu lietošanu vai pagarinot to derīguma termiņu, reģionālās vides pārvaldes ņem vērā konkrētajai teritorijai noteiktos vides kvalitātes mērķus vai apsaimniekošanas plānā noteiktos pasākumus un to īstenošanas termiņus. Ministru kabineta 2003.gada 23.decembra noteikumu Nr.736 „Noteikumi par ūdens resursu lietošanas atļauju” 22.punktā noteikts, ka Valsts vides dienesta reģionālā vides pārvalde atļaujā ietver nosacījumus (atbilstoši šo noteikumu V nodaļai), kas nodrošina virszemes un pazemes ūdeņu aizsardzību no piesārņošanas un izsīkšanas un noteikto vides kvalitātes mērķu sasniegšanu konkrētajā ūdensobjektā. Turklāt minēto noteikumu 22.¹punktā noteikts, ja, pamatojoties uz eksperta atzinumu un nepieciešamību sasniegt šo noteikumu 22.punktā minētos vides kvalitātes mērķus, atļaujā tiek noteiktas stingrākas prasības nekā jau esošajos ūdenskrātuves ekspluatācijas noteikumos, pārvalde atļaujā ietver nosacījumu, ka ūdenskrātuves ekspluatācijas noteikumos un hidrotehnisko būvju drošuma programmā nepieciešami grozījumi, lai nodrošinātu to atbilstību izdotās atļaujas prasībām.

Līdz ar to ir konstatējams, ka konkrētā tiesību norma, kas ietver vienu no DRN noteikšanas nosacījumiem – vides kvalitātes mērķu sasniegšanu, konkrētā ūdensobjektā ir ievērota.

[3.4] Apskatot Ūdens apsaimniekošanas likuma 17.panta otrās daļas 4.punktā ietvertu nosacījumu, konstatējams, ka tas ir analizējams saistībā ar Dabas resursu nodokļa likuma 19.¹pantu, kurā noteikta DRN aprēķināšanas kārtība, vērtējot apstrīdēto normu samērīgumu.

[3.5] Vērtējot apstrīdēto normu atbilstību Dabas resursu nodokļa likuma mērķim, ir jāņem vērā Ministru kabineta atbildes rakstā paskaidroto, ka līdz apstrīdēto normu pieņemšanai pastāvēja tiesiskā nevienlīdzība starp akciju sabiedrības „Latvenergo” pārvaldītajām trim lielākajām uz Daugavas upes izbūvētajām HES un mazajām HES (sk. Ministru kabineta atbildes raksta 3.lpp. 1.rindkopu un 6.lpp.). Ministru kabineta 2010.gada 16.novembra noteikumos Nr.1060 „Daugavas hidroelektrostaciju ūdenskrātuvju krastu nostiprināšanas darbu un Rīgas hidroelektrostacijas ūdenskrātuves inženieraizsardzības būvju ekspluatācijas izdevumu finansēšanas kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr.1060) ir paredzēts pienākums akciju sabiedrībai „Latvenergo” pārskaitīt konkrētas naudas summas Daugavas HES ūdenskrātuvju krastu nostiprināšanas darbiem un Rīgas HES ūdenskrātuves inženieraizsardzības būvju ekspluatācijas izdevumu segšanai. Ministru kabinets apgalvo, ka tādējādi mazie HES šāda veida izmaksas nesedz. Tomēr mazajiem HES ūdenskrātuvju krastu nostiprināšanas pienākums ir ietverts Zvejniecības likuma 9.panta ceturtajā daļā, proti, tauvas josla gar mākslīgi izbūvētiem

kanāliem, hidrotehniskām būvēm un citām būvēm uz ūdens (mākslīgi izbūvēta tauvas josla) nosakāma saskaņā ar šo būvju plāniem. Tauvas joslu uztur un apsaimnieko attiecīgie īpašnieki (lietotāji). Līdz ar to ir secināms, ka tauvas joslas uzturēšana ietver krastu erozijas novēršanas pienākumu.

Attiecībā uz zivju resursiem nodarīto kaitējumu, ir norādāms, ka Ūdens apsaimniekošanas likuma 25.panta trešajā daļā noteikts, ka, izsniedzot atļauju hidrotehnisko būvju darbībai, reģionālā vides pārvalde tās nosacījumos iekļauj prasību veikt nepieciešamos zivju resursu aizsardzības pasākumus, tai skaitā atvērt slūžas vai nodrošināt zivju ceļu izbūvi ūdenstilpju aizsprostos, ja attiecīgie pasākumi ir nepieciešami un bioloģiski pamatoti saskaņā ar zivsaimnieciskās ekspertīzes atzinumu, kā arī ir inženiertehniski iespējami saskaņā ar atzinumu, ko sniedz inženiera hidrotehniķa kvalifikāciju ieguvušie speciālisti ar pieredzi hidrotehnisko būvju ekspluatācijā un personas, kurām saskaņā ar Būvniecības likumu ir tiesības veikt hidrotehnisko būvju projektēšanu.

Vienlaikus Zvejniecības likuma 26.panta ceturtajā daļā ir noteikts, ka zivju resursiem radītos zaudējumus kompensē saimniecisko darbību veicēji, īstenojot zivsaimnieciskajā ekspertīzē noteiktos pasākumus: izlaižot zivju mazuļus vai samaksājot mākslīgi pavairoto mazuļu audzēšanas izdevumus, vai samaksājot kompensāciju par zivju resursiem nodarītajiem zaudējumiem. HES īpašnieki minētos zaudējumus kompensē katru gadu. Attiecīgā tiesību norma ir attiecināma uz visiem un neparedz izņēmumus.

Tādējādi secināms, ka ne pirms apstrīdēto normu spēkā stāšanās, ne pēc, AS „Latvenergo” nav bijis pienākuma maksāt par ūdens resursa lietošanu. Jaunais regulējums tiesisko nevienlīdzību nenovērš. Ja DRN tiek piemērots par ūdens lietošanu, tad DRN būtu maksājams visiem HES, ne tikai mazajiem.

[4] Attiecībā uz samērīgumu Satversmes tiesa secinājusi, ka *samērīguma princips noteic, ka tad, ja publiskā vara ierobežo personas tiesības un likumiskās intereses, ir jāievēro saprātīgs līdzsvars starp sabiedrības un indivīda interesēm. Lai konstatētu, ka samērīguma princips ir ievērots, jānoskaidro, vai likumdevēja izraudzītie līdzekļi ir piemēroti legītīmo mērķu sasniegšanai, vai nav saudzējošāku līdzekļu šo mērķu sasniegšanai un vai likumdevēja rīcība ir atbilstoša jeb proporcionāla. Ja, izvērtējot tiesību normu, tiek atzīts, ka tā neatbilst kaut vienam no šiem kritērijiem, tā neatbilst arī samērīguma principam un ir prettiesiska* (sk. Satversmes tiesas 2002.gada 19.marta spriedumu lietā Nr.2001-12-01). Līdz ar to ir vērtējams, vai, piemērojot DRN mazo HES īpašniekiem, tiks sasniegts legītīmais mērķis – veicināta dabas resursu ekonomiski efektīva izmantošana, ierobežota vides piesārņošana, samazināta vidi piesārņojošas produkcijas ražošana un realizācija, veicināta jaunu, vidi saudzējošu tehnoloģiju ieviešana, atbalstīta tautsaimniecības ilgtspējīga attīstība, kā arī finansiāli nodrošināti vides aizsardzības pasākumi. Tāpat ir jāpārlicinās, vai noteiktais ierobežojums ir samērīgs ar tā legītīmo mērķi.

Satversmes tiesa kopumā ir norādījusi, ka *valstij, nosakot un realizējot savu nodokļu politiku, ir plaša rīcības brīvība. Tajā ietilpst tiesības izvēlēties, kādas nodokļu likmes un kādām personu kategorijām paredzamas, kā arī tiesības noteikt attiecīgā regulējuma detaļas. Tomēr nodokļu regulējumam ir jābūt pamatotam ar objektīviem un racionāliem apsvērumiem. Likumdevēja izšķiršanās par to, kāds nodoklis būtu samērīgs un nepieciešams, ir politikas un lietderības jautājums. Līdz ar to attiecībā uz kārtību, kādā tiek aprēķināts nodokļu apmērs, konstitucionālās kontroles tvērums ir šaurāks* (sk., piemēram, Satversmes tiesas 2008.gada 30.aprīļa sprieduma lietā Nr. 2007-23-01 7.un 11. punktu).

No vienas puses, Satversmes tiesa ir norādījusi, ka *personas pamattiesības uz īpašumu netiek pārkāptas, ja valsts uzliek personai publiski tiesiskus naudas maksāšanas pienākumus, kas nav šai personai pārmērīgs apgrūtinājums un būtiski neietekmē tās finansiālo stāvokli. Satversmes 105.pantā noteiktās pamattiesības nav aplūkojamas atrauti no personas konstitucionālā pienākuma maksāt pienācīgā kārtībā noteiktos nodokļus* (sk. Satversmes tiesas

2010.gada 6.decembra sprieduma lietā Nr.2010-25-01 10.punktu). Tātad valsts, kā tas tika konstatēts jau iepriekš, var paredzēt nodokli par kaitējumu videi.

No otras puses, *izraugoties vienu no vairākām sabiedrības labklājības veicināšanas iespējām, likumdevējam jāgādā par to, lai nodokļa maksājums nav nesamērīgs slogs un atvieglojumi būtu pamatoti, kā arī nodrošinātu saprātīgu līdzsvaru starp sabiedrības interesēm un personas tiesībām uz īpašumu* (sk. Satversmes tiesas 2011.gada 20.maija spriedumu lietā Nr.2010-70-01, 16.2.punktu).

Pieteikuma iesniedzēji norāda, ka Ministru kabineta 19.06.2007. noteikumos Nr.404 „Kārtība, kādā aprēķina un maksā dabas resursu nodokli, izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju un auditē apsaimniekošanas sistēmas” ietvertā DRN apmēra aprēķina formula rada situāciju, ka DRN var pārsniegt 50% no mazo HES bruto ieņēmumiem par saražoto elektroenerģiju. Tiesībsarga ieskatā šādā gadījumā DRN maksājuma slogs nebūtu samērīgs. Līdz ar to ir šaubas, vai atbilstoši Ūdens apsaimniekošanas likuma 17.panta otrās daļas 4.punktam ir izvērtēts DRN maksājuma apmērs un maksas piemērošanas sociālās, ekoloģiskās un ekonomiskās sekas. Turklāt no Dabas resursu nodokļa likuma anotācijas neizriet, ka būtu vērtēti citi izraudzītā leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļi.

Svarīga ir arī Pieteikuma iesniedzēju minētā pretruna starp mērķi veicināt dabas resursu ekonomiski efektīvu izmantošanu, kas, ņemot vērā Ministru kabineta 19.06.2007. noteikumos Nr.404 „Kārtība, kādā aprēķina un maksā dabas resursu nodokli, izsniedz dabas resursu lietošanas atļauju un auditē apsaimniekošanas sistēmas” ietvērto formulu, nozīmētu paaugstināt esošo uzpludinājumu starpību, un normatīvos šķēršļus HES darbības efektivitātes uzlabošanai, izmantojot tādu instrumentu kā ūdens līmeņa paaugstināšana, lai palielinātu kritumu (sk. Ministru kabineta 15.01.2002. noteikumu Nr.27 „Noteikumi par upēm (upju posmiem), uz kurām zivju resursu aizsardzības nolūkā aizliegts būvēt un atjaunot hidroelektrostaciju aizsprostus un veidot jebkārus mehāniskus šķēršļus” 4.punktu).

Turklāt, vērtējot DRN piemērošanas mazajām HES efektivitāti, proti, lai no mazo HES īpašniekiem iekasētais DRN sasniegtu savu mērķi – tiktu novērsts videi radītais kaitējums un sekmēta vides kvalitātes mērķu sasniegšana, ir būtiski arī, kur nonāk ar šo nodokli iekasētie līdzekļi. Svarīgi ir, lai šie līdzekļi sasniegtu tās pašvaldības, kuru teritorijā hidroelektrostacijas atrodas. Šobrīd saskaņā ar Dabas resursu nodokļa likuma 28.panta ceturto daļu nodokļa maksājumus par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai hidroelektrostacijā, kuras hidromezgla kopējā uzstādītā jauda ir mazāka par diviem megavatiem, ieskaita valsts pamatbudžetā. Šī norma ir izņēmums no vispārējā, šī likuma 28.panta otrajā daļā noteiktā principa, ka 40 procenti no DRN tiek novirzīti valsts pamatbudžetā un 60 procenti – tās vietējās pašvaldības vides aizsardzības speciālajā budžetā, kuras teritorijā tiek veikta attiecīgā darbība. Līdz ar to ir apšaubāma DRN veidā iekasēto līdzekļu izmantošanas efektivitāte, ņemot vērā DRN mērķi – novērst konkrētu videi radītu kaitējumu un sekmēt konkrētu ūdensobjektu vides kvalitātes mērķu sasniegšanu, ja konkrētais maksājums netiek tieši novirzīts radītā kaitējuma novēršanai.

Ievērojot iepriekš analizēto, secināms, ka apstrīdētajām normām ir leģitīms mērķis, taču apstrīdēto normu piemērošana nav balstīta uz racionāliem, objektīviem apsvērumiem mērķa sasniegšanā, līdz ar to apstrīdētās normas ir atzīstamas par nesamērīgām un nav atbilstošas Satversmes 105.pantam.

Ar cieņu,
tiesībsargs

J.Jansons

Peimane 67201406
Birģele 67201413

I. Rezevska

Epindēls

11.08.2014